

Tal nordisk – det nytter!

Hvordan vi undgår at tale engelsk i nordisk sammenhæng

Af Karin Guldbæk-Abvo

For mange andre nordboer er det meget svært at finde ud af, om danskerne taler om *lager*, *læger*, *lejr*, *leger*, *laver* eller *lærere*. De påstår, at det hele lyder ens! De siger også, at danskerne taler alt for hurtigt, at man ikke kan skelne ordene fra hinanden, og at danskerne altid sluger størstedelen af ordene. Er løsningen så, at vi i stedet bruger engelsk? Det mener jeg ikke. Det kan lade sig gøre at bruge de nordiske sprog. Men det kræver en ekstra indsats af alle: Både den, der taler, og den, der lytter. Denne artikel vil handle om, hvad der gør dansk svært, og hvad danskerne kan gøre for at afhjælpe problemet. For danskerne er nødt til at gøre noget, hvis man skal undgå at bruge engelsk i alt nordisk samarbejde!

I det officielle nordiske samarbejde under Nordisk Ministerråd taler man oftest skandinavisk, dvs. dansk, norsk eller svensk i diverse variationer. Der er dog også arrangementer, hvor der tolkes til finsk og islandsk. Inden for erhvervslivet og i universitetsverdenen er det officielle sprog oftest engelsk. Og jeg ved, at der også i det

officielle nordiske samarbejde bruges mere engelsk end tidligere.

Det er danskernes skyld

Mange gange har jeg hørt danskere påstå, at det er finnernes skyld, at der tales mere og mere engelsk, fordi de ikke vil eller kan forstå talt dansk: ”Selvom de jo har lært svensk i skolen”, som der siges. Mit svar er, at der er et stort spring fra at have lært

svensk som et fremmedsprog (i forhold til det finske sprog) og så til via dette at skulle forstå moderne talt dansk. Det er næsten som at forvente, at danskere, der har lært tysk, også burde forstå hollandsk! Jeg vender ofte påstanden om og siger, at det er danskernes skyld, at der tales mere og mere engelsk i nordisk samarbejde. Fordi danskerne ikke gør sig de store sproglige anstrengelser for at blive bedre forstået.

At læse dansk er let

På grund af min arbejdsmæssige erfaring vil jeg tage udgangspunkt i den del af nordisk kommunikation, som foregår mellem danskere og finner. Der er sikkert egenskaber ved denne kommunikation, som kan overføres til anden nordisk kommunikation.

Finnernes baggrund for at forstå de skandinaviske sprog er, at de i løbet af deres uddannelsesforløb har modtaget undervisning i landets andet officielle sprog, som er svensk. Det varierer, hvor mange års undervisning finnerne har modtaget. Men denne undervisning i svensk betyder, at de fleste finner kan lære at læse danske tekster uden de store problemer – især hvis de får hjælp af en dansk-svensk ordliste, hvoraf de vigtigste forskelle i ordforrådet fremgår: At *falles* betyder *gemensam*, at *forskel* er det samme som *skillnad* osv.

Svære ord for svensktalende

Dansk	Svensk
bevidst	medveten
blød	mjuk
evne	förmåga
forskel	skillnad
huske	minnas
kunne lide	tycka om
sjov	skojig, rolig
skuffet	besviken
trussel	hot
uge	vecka

Ofte kan vi vælge ord, som er lettere for andre nordboer at forstå. Her er nogle få eksempler:

Helst ikke	hellere
forbavset	overrasket, forundret
hyppigere	oftere
kun	bare
nem	let
tit	ofte
trænge til	behøve
værelse	rum

Et uddrag fra listen i brochuren *Tal tydeligt – det nytter* udgivet af Nifin, www.nifin.helsinki.fi.

Frustrerede finner

Men selvom man har lært mange af de danske ord, som ikke er de samme som på svensk, så er det ikke til så stor hjælp, når man skal forstå talt dansk. Der er ikke megen lighed mellem dansk og svensk udtale. Man kan sige, at det er to helt forskellige koder eller nøgler, der skal bruges, når man går fra skriftsprog til talesprog i dansk og svensk.

Jeg møder mange frustrerede finner, som har brugt umådelige resurser (tid, penge og hjerneaktivitet) på at forstå deres danske kolleger. Mange af dem er ved at opgive, fordi de danske kolleger tilsyneladende ikke *vil* gøre sig forståelige. Til det svarer jeg, at der for mange danskere ikke er tale om, at de ikke *vil*, men at de ikke *kan* bruge deres modersmål på en måde, så f.eks. finnerne kan forstå dem. Det kræver både kundskaber og træning at tale såkaldt tydeligt dansk. F.eks. udtaler de fleste af os danskere ordene *lægerne* og *lærerne* på samme måde. I en nordisk sammenhæng er det en god idé at udtale *lægerne* med et tydeligt *j* for *g*'et og med tryk på alle tre stavelser. Tilsvarende er det en god idé at udtale *lærerne* med tydeligt *r* og med tryk på alle tre stavelser.

To niveauer i dansk udtale

Der er to niveauer i dansk udtale. Det overordnede niveau består af større

helheder af talt dansk, altså flere sætninger, hvor de såkaldt prosodiske træk er i fokus. Det vil sige tempo, tryk, pauser, stød, melodi osv. På det underordnede niveau er det enkeltlydene, der er i fokus. Det vil sige, at man ser på, hvordan f.eks. *d*'et udtales i *mad*, at *a*'et i *mad* ikke udtales som *a*'et i *kaffe*, at *g*'et helt er forsvundet i *uge* og *pige*, at *røg* udtales som */roi/* osv.

At kræve, at danskere skal ændre på udtalen af enkeltlyde, er for mig at se urealistisk. Udtalen af ordet *meget* er */maiød/* eller */maiøð/* og ikke */m e g e t/!* Det er så de andre nordboers opgave at stifte bekendtskab med den del af dansk udtale.

Men at ændre på det prosodiske er absolut muligt – og det bør danskerne gøre i nordisk sammenhæng. Danskerne skal tale langsommere. Det vil sige, at de skal holde længere pauser mellem sætningerne, men også pauser mellem ordene, uden at det bliver alt for unaturligt. Hvis man taler i staccato, er det heller ikke let at forstå. Det er jo typisk for dansk udtale (som for fransk også), at mange ord trækkes sammen, så de lyder som ét ord. F.eks. et spørgsmål som ”Skal vi ikke gå videre?”, hvor de tre første ord typisk vil blive udtalt som ét ord: *skvik*. Her må man koncentrere sig om at udtale ordene hver for sig, så den lyttende nordbo kan skelne dem

fra hinanden.

Det vigtigste er at lægge tryk på flere stavelser. Igen er det typisk for dansk talesprog, at der er rigtig mange stavelser, som ikke har tryk. Det er det, de andre nordboer mener, når de siger, at danskerne sluger ordene, især endelserne. Hvis vi ser på enkeltord, så har danske ord typisk tryk på den første stavelse, mens der er et lille eller slet intet tryk på de efterfølgende stavelser. Et eksempel kunne være ordet *spændende*, som på svensk er *spännande* og på norsk *spennende*. Både på norsk og svensk er der tryk på alle tre stavelser, hvilket betyder, at man tydeligt hører dem. På dansk er der

tryk på den første stavelse *span*, hvorimod resten af ordet stort set ikke udtales. Derfor er det ikke så sært, at det er svært for de andre nordboer. Prøv bare at regne på, hvor mange stavelser, der forsvinder i en dansk ordstrøm på flere minutter!

En solstrålehistorie

At denne udtale er et reelt sprogligt problem, kan anskueliggøres vha. en lille selvoplevet hændelse: En finsk kursist kom engang til mig og klagede over, at det snart var nødvendigt at gå over til at tale engelsk med hendes danske overordnede. Hun havde mange gange bedt sin danske kollega

Sådan hjælper du dine nordiske tilhørere:

- Begynd blødt. Lad dine samtalepartnere vænne deres øre til dit danske.
- Sig gerne det samme på flere måder.
- Hold pauser, så dine samtalepartnere får tid til at forstå.
- Tal langsomt. Tal tydeligt.
- Slug ikke endelserne: Læg tryk på mange stavelser.
- Brug ord og vendinger, som også findes på nabosprogene.
- Brug de nordiske talord *seksti* og *syvti* i stedet for *tres* og *halvfjerds*.

Et uddrag fra listen i brochuren *Tal tydeligt – det nytter* udgivet af Nifin / www.nifin.helsinki.fi

Finlændere

Finlændere er alle, der bor i Finland.

Finner er finlændere med finsk som modersmål (91,5 %).

Finlandssvenskere er finlændere med svensk som modersmål (5,6 %).

om at tale langsomt og tydeligt. Men det hjalp ikke. Hun ville nødig gå over til engelsk, fordi det bl.a. ville betyde, at der skulle bruges en masse energi på at finde engelske ord for termer, som er ens på de nordiske sprog. Hun bad mig om et godt råd. Jeg sagde til hende, at hun var nødt til helt konkret at forklare og vise sin danske kollega, hvad hun mente med at tale langsomt og tydeligt.

Efter et par uger kom kursisten glædestrålende til kurset og fortalte, at det nu gik i den rigtige retning. Den danske kollega havde tidligere bare ikke forstået, hvad det var, der skulle til.

Skal danskerne så tale ”skandinavisk”?

For at kunne svare på det spørgsmål er man nødt til at vide, hvad ”skandinavisk” er for noget. Og det ved jeg faktisk ikke. Jeg er aldrig stødt på en tilfredsstillende definition. Derimod er der uendeligt mange opfattelser af, hvordan man taler skandinavisk.

Den mangfoldighed kommer frem i en anden betegnelse for ”skandinavisk”, nemlig ”blandinavisk”. Det vil sige, at man blander dansk, norsk og svensk. Men på hvilken måde? Når de andre nordboer forventer, at danskere taler ”skandinavisk”, forventer de måske, at danskere erstatter de

svære danske ord med svenske (norske) ord, eller at der tales dansk med en svensk eller norsk udtale. Ofte bliver de andre nordboer skuffede, for der er ikke mange danskere, der formår dette, og typisk kun dem, der har mange års erfaring med praktisk nordisk samarbejde. Det kræver nemlig et ret omfattende kendskab til nabosprogenes ordforråd og udtale.

Min erfaring siger mig, at det bedste er at tale sit modersmål langsomt og tydeligt (se det ovenstående om dansk udtale) evt. suppleret med, at man i en slags parentes siger et ord på svensk (norsk), hvis man ved, at det danske ord kan volde forståelsesproblemer. Eksempler:

– Det er en forkert (”fel”) løsning.

– Jeg kan godt lide (”jag gillar”) dit forslag.

– Det er uden tvivl den største trussel (”det största hotet”) mod projektet.

Men måske er *det* så skandinavisk?

Karin Guldbæk-Abvo (f. 1954), uddannet folkeskolelærer 1978, cand.mag. i nordiske sprog fra Helsingfors Universitet 2001, bosat i Helsingfors 1983-2004. Har arbejdet med tolkning og oversættelse samt undervisning og har i over tyve år været beskæftiget med at få finsksprogede finner til (bedre) at forstå talt dansk. Underviser nu også danskere i finsk.